

RUTINE VED VALD OG SEKSUELLE OVERGREP MOT BARN OG UNGE

Hensikt: Førebyggje, avdekke og følgje opp vald og seksuelle overgrep i skule

Godkjent: Skulefagleg ansvarleg

Dato: 13.12.19

Rutinen er 3-delt: del A - Generell del, del B - i nære relasjonar, del C – gjort av tilsett.

A. Generell del

	KVA SKJER	ANSVARLEG	STØTTE	HENVISING/RESSURSAR
FØREBYGGING	<p>Sørg for at tilsett får opplæring/informasjon om vald og seksuelle overgrep.</p> <p>Sørg for at tilsett får kjennskap til «Rutine for håndtering av trusler og vold» som blir gjort mot skule/tilsett (HMS-rutine barnehage)</p> <p>Sørg for at tilsette får opplæring i korleis prate med barn og unge.</p> <ul style="list-style-type: none"> Gjennomgå case/øvingar t.d. ved hjelp av undervisningsopplegg. 	Rektor	Skuleeigar	<p>E-læringskurs: «Vold og seksuelle overgrep mot barn»</p> <p>http://helsekompetanse.no/kurs/vold-og-seksuelle-overgrep-mot-barn</p> <p>Opplæring for tilsette i å prate med barn:</p> <ul style="list-style-type: none"> «SNAKKE» www.snakkemedbarn.no www.rvtsvest.no/filmar-om-avdekkande-samtalar-med-barn
	<p>Lær elevar om normal seksualitet, tilpassa alder og utvikling.</p> <p>Lær elevar om kroppen generelt og spesielt om kjønnsorgan og underliv.</p> <p>Lær elevar om gode og vonde kjensler, vonde hemmelegheiter og berøringar.</p>	Lærer	Helsesjukepleiar	<ul style="list-style-type: none"> Bok: «Barna og seksualiteten». Samtaleverktøy: «Musa Marius» Opplæring for barn: «Jeg vet» www.jegvet.no <p>MOT</p>
	Tilsett kjenner til «Rutine ved vold og seksuelle overgrep mot barn og unge», samt «Rutine for å gi opplysningar – melde til barnevernet» (HMS-rutine barnehage).	Rektor		Denne rutinen + «Rutine for å gi opplysningar – melde til barnevernet».
BEKYMNING	<p>Informer/meld til rektor (ikkje involver andre tilsette før etter avtale)</p> <p>Rektor i kulturskule tek kontakt med rektor ved aktuell skule.</p> <ul style="list-style-type: none"> Om rektor ikkje tek saka vidare, har tilsett sjølvstendig meldeplikt til barnevernet 	Tilsett som får mistanke/ får ei bekymring	Barnevern	

Oppvekstsektoren i Hallingdal

RUTINE VED VALD OG SEKSUELLE OVERGREP MOT BARN OG UNGE

KVA SKJER	ANSVARLEG	STØTTE	RESSURSAR
Ved usikkerheit – konsulter andre instansar (saken kan gjerast anonym).	Rektor	Barnevern, helsestasjon, tverrfaglig team, politi, barnehus	www.statensbarnehus.no
Noter i undringsskjema (loggbok) – noter observasjonar	Tilsett som har meldt bekymring, ev. rektor m.fl.		
<p>Moglege teikn på vald og seksuelle overgrep:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ikkje regelmessig frammøte • Trøtt (t.d. forstyrra søvnmønster), uopplagt, angst, depresjon • Fysiske teikn på mishandling/ blåmerke • Åtferd der eleven skadar seg sjølv, forandring av åtferd • Stadig uforklarlege plager, t.d. vondt i magen, og/eller hovud, problem med å ete • Ymt frå eleven om tilhøve heime og om at det er noko hemmeleg som han/ho ikkje kan prate om • Direkte seksualisert åtferd og språkbruk • Redsel for å gå heim • Redsel for å bli teke på. Sårheit og smerter i underlivet 	Rektor/tilsett	Tilsett som har med eleven å gjere. Fagfolk på overgrep.	

Kontaktinformasjon:

Instans	Telefon/e-post
Helsestasjon	320 85 290
Hallingdal barnevernteneste	Tlf.: 320 85 310 E-post: barnevern@aal.kommune.no
Politi	Sentralbord: 02800/33344400 – 112 nødnummer
PPT	PPT for Ål og Hol: 320 85 280 PPT og OT nedre Hallingdal: 320 29 520
Psykisk helse	916 66 850
Familievernkontoret Hallingdal	Tlf.: 32 12 33 44 E-post: familievernkontoret.ringerike.hallingdal@bufetat.no
Alarmtelefon for barn og unge	Tlf.: 116 111

RUTINE VED VALD OG SEKSUELLE OVERGREP MOT BARN OG UNGE

B. Mistanke ved vald og seksuelle overgrep i nære relasjonar til barn/unge

	KVA SKJER	ANSVARLEG	STØTTE	RESSURSAR
BEKYMRING	<p>Samtal med eleven</p> <ul style="list-style-type: none"> • Forbered deg mentalt og kjennsleg på at barnet kan betru seg. • Hugs at skuletilsette ikkje er etterforskarar – ikkje stille leiande spørsmål (styre samtala). Det kan nyttast imot eleven ved seinare dommaravhøyr. Nytt opne spørsmål <p>Forslag til opne spørsmål:</p> <ul style="list-style-type: none"> • «Eg høyrer du seier...» (gjenta det eleven har sagt). «Fortel litt meir om det.» • «Du sa noko til meg i stad/i går som eg har tenkt litt meir på, kan du seie noko meir om det?» • «Korleis var det å vere deg då?» • «Eg er her for deg og vil gjerne høyre på om du vil prate med meg.» <p>Samtal med eleven</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lov aldri hemmelegald. Forklar at opplysningane kan vere så alvorlege at andre vaksne må få vite om det • Lytte til eleven og vis at du tek det på alvor • Gjenta utsegn som eleven kjem med slik at eleven ev. kan korrigere om du har forstått feil • Ver ærleg i høve til kva du må gå vidare med <p><i>Dokumenter og skriv ordrett det eleven seier (ikkje di eiga tolking)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Dato, tidspunkt, i kva for samanheng prata eleven, t.d. i leik, kven var til stade når eleven fortalde • Noter ned det eleven har sagt og kroppsspråk etter samtala <p>Når ein har <i>grunn til å tru</i> at det er noko, melder rektor til barnevern/politi og dei tek over.</p>	Den som eleven har tillit til	Rektor, skule-eigar, helse-sjuepleiar	<p>Barnesamtaler, ev. samtaleverktøyet: «Musa Marius»</p> <p>Opplæring for tilsette: «SNAKKE» www.snakkemedbarn.no</p> <p>Materiell frå helsesjuepleiar</p>

RUTINE VED VALD OG SEKSUELLE OVERGREP MOT BARN OG UNGE

	KVA SKJER	ANSVARLEG	STØTTE	RESSURSAR
	Send bekymringsmelding til barnevernet <ul style="list-style-type: none"> • Ta gjerne kontakt med barnevernet i forkant for støtte/råd om korleis det skal gjerast. Kva kjem til å skje vidare, kva er rolla til barnevernet, kva er rolla til skulen vidare • Send bekymringsmelding til barnevernet. <i>Føresette skal ikkje informerast</i> • Barnevernet sett i gang undersøking og tiltak. 	Rektor, dersom rektor ikkje melder har tilsett sjølvstendig meldeplikt	Kontaktlærer, skuleeigar, barnevernet	Tlf. til Hallingdal barnevern: 32085310
AKUTT SITUASJON	Ta kontakt med rektor.	Tilsett som oppdagar overgrepet	Rektor, skuleeigar	
	Kontakt politi og barnevern. Barnevernet underretter politiet om mistanke om straffbare tilhøve.	Rektor Barnevern	Skuleeigar	
	Gjeld seksuelle overgrep: <ul style="list-style-type: none"> • Eleven skal ikkje skifte klede • Ev. brukt tøy pakkast inn i papir (ikkje plast) • Eleven skal ikkje vaske seg eller bade 	Tilsette som eleven har tillit til/kontaktlærer	Skuleeigar	
OPPFØLGING	Informere om bekymringa og støtt familien.	Barnevern	Politi, rektor	
	Gje informasjon til rektor om korleis familien har reagert på informasjonen.	Barnevern/politi		
	Følg opp tilsette med kollegastøtte og kompetanseheving.	Rektor	Skuleeigar, barnevern, andre fagfolk	Litteraturliste, filmar og materiell
	Følg opp eleven (gje omsorg, ev. etabler samarbeidsgruppe, planlegg tiltak): <ul style="list-style-type: none"> • Gje profesjonell hjelp • Ver merksam på veremåten til eleven (tilbaketrekking, regresjon, tristheit, konsentrasjon) 	Rektor, tilsett	Barnevern, helsestasjon, psykisk helse.	Støttesenter mot incest: www.bris.no Oslo - 23314650 Tromsø – 77652044

RUTINE VED VALD OG SEKSUELLE OVERGREP MOT BARN OG UNGE

C. Mistanke om vald og seksuelle overgrep begått av tilsett

Er mistanken retta mot rektor, er det næraste overordna til rektor som følgjer oppgåvene til rektor i denne rutinen.

	KVA SKJER	ANSVARLEG	STØTTE	RESSURSAR
FØREBYGGING	Sørg for (ved ny skule) at alle grupperom og klasserom har innsyn.	Skuleeigar, rektor	Rektor, skuleeigar	
	Rektor og skuleeigar har kjennskap til: <ul style="list-style-type: none"> «Rutine for oppfølging av personalet etter alvorlege uønska hendignar» (HMS-rutine barnehage). 	Rektor, skuleeigar		
AKUTT SITUASJON	Tek kontakt med rektor.	Tilsett som oppdagar overgrepet	Rektor, skuleeigar	
	Kontakt politiet (som arbeidsgjevar). Kontakte barnevernet (følgjer opp eleven og familien for å sikre at alle blir teke vare på).	Rektor	Kriseteam/ psykososialt kriseteam/ sorg og kriseteam	
	Gjeld seksuelle overgrep: <ul style="list-style-type: none"> Eleven skal ikkje skifte klede Ev. brukt tøy pakkast inn i papir (ikkje plast) Eleven skal ikkje vaske eller bade seg 	Tilsett som eleven har tillit til/kontaktlærer		
AVDEKING	Meld til rektor ved mistanke om vald eller seksuelle overgrep frå tilsett.	Tilsett som får mistanke/ Tek i mot klage	Rektor, skuleeigar	
	Om tilsett innrømmer vald el. seksuelle overgrep, ta kontakt med politiet.	Rektor	skuleeigar, tillitsvalt, bedriftshelseteneste.	
	Ta imot forklaring, klargjer saksgang og avklar arbeidsrettslege tilhøve. Støtt den tilsette.	Politi Rektor	Kriseteam/ psykososialt kriseteam/ sorg og kriseteam	

RUTINE VED VALD OG SEKSUELLE OVERGREP MOT BARN OG UNGE

	KVA SKJER	ANSVARLEG	STØTTE	RESSURSAR
	Melde til politi ved mistanke	Rektor		
	Følg saksgang ved mistanke og følg arbeidsrettslige tilhøve, samt ta omsyn til menneske. (Arbeidsmiljøloven) Den mistenkte blir teke ut i permisjon under etterforsking.	Rektor	Skuleeigar	Rettleiar: «Mistanke om ansattes seksuelle overgrep mot barn.» (Sjå ressursliste)
	Informere om hjelp til føresette til den utsette eleven.	Rektor	Kriseteam/ psykososialt kriseteam/ sorg og kriseteam skuleeigar, fagfolk på overgrep, Politi, barnevern	
	Informere og involvere tilsette <ul style="list-style-type: none"> • Gje rett informasjon • Støtt tilsette • Planlegg tiltak 	Rektor	Skuleeigar, fagfolk på overgrep, politi	Litteraturliste ,filmar og materiell
OPPFØLGING	Følg opp eleven og gje omsorg.	Kontaktlærer	Rektor, barnevern, psykisk helse	
	Etabler samarbeidsgruppe rundt eleven. Planlegge tiltak i skulen.	Rektor	Helsestasjon, andre fagfolk, skuleeigar	
	Informere dei andre elevane, tilpass til alder: <ul style="list-style-type: none"> • Gi rett informasjon • Hindre rykte og førehandsdøming • Arbeid med kjenslene • Hindre at elevar blir engsteleg 	Rektor	barnevern, helsestasjon og andre fagfolk	Samtale- verktøy: «Musa Marius» for dei yngste
	Handtere media.	Skuleeigar	Rektor, politi Kriseteam/ psykososialt kriseteam/ sorg og kriseteam	

Oppvekstsektoren i Hallingdal

RUTINE VED VALD OG SEKSUELLE OVERGREP MOT BARN OG UNGE

Litteratur/ressurser:

Alternativ til vold stiftelsen m.fl., (2011). *Veileder ved arbeid mot vold i nære relasjoner*. Drammen kommune. Henta 22.nov 2019 frå <http://atv-stiftelsen.no/upload/2011/04/08/veileder-ved-arbeid-mot-vold-i-naere-relasjoner.pdf>

Buskerudregionens kompetanse- og støttesenter mot incest og seksuelle overgrep (BRIS). (u.å.). Henta 22.nov. 2019 frå <http://www.brisenter.org> (tlf. 32045800)

Helsedirektoratet. (2003). *Seksuelle overgrep mot barn – Veileder for hjelpeapparatet*. Oslo: Departementet

ICDP Norge. (u.å.) International Child Development Program (ICDP) - foreldreveiledningsprogram. Henta 22.nov. 2019 frå <http://www.icdp.no/om-icdp>

«Musa Marius», samtaleverktøy :

Holmsen, Merete. (2011). *Samtalebilder og tegninger. En vei til kommunikasjon med barn i vanskelige livssituasjoner*. Oslo: Cappelen Damm

Holmsen, Merete. (2007). *Samtalebilder. En vei til kommunikasjon med barn*. Oslo: Cappelen Damm

Holmsen, Merete. (2010). *Samtalebilder. Et kommunikasjonsverktøy*. Oslo: Cappelen Damm

Nasjonal digital læringsarena (NDLA). (u.å.). Film og oppgaver om Seksualitet hos barn og unge (søk i Temafeltet *Seksualitet hos barn og unge*). Henta 22.nov. 2019 frå <https://ndla.no/> og <https://ndla.no/subjects/subject:40/topic:1:195926/topic:1:47585>

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS). (u.å.). Henta 22.nov. 2019 frå <http://www.nkvts.no>

Nasjonalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS). (u.å.). Henta 22.nov. 2019 frå <http://www.rvts.no>

Redd Barna. (u.å.). *Jeg er her – Redd Barnas arbeid mot seksuelle overgrep mot barn*. Henta 22.nov. 2019 frå <https://www.reddbarna.no/jegerher>

Redd Barna. (u.å.). Henta 22.nov. 2019 frå <http://reddbarna.no>

Regionale ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS). *SNAKKE*. En samtalehjelp og en opplæringsplattform til deg som er bekymret for et barn. Henta 22.nov. 2019 frå www.snakkemedbarn.no

Regionale ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS). (u.å.). «Jeg vet». Digital ressurs som skal bidra til at barnehager legger til rette for og gjennomfører voldsforebyggende og livsestringsfremmende opplæring. RVTS i samarbeid med Salaby. Henta 22.nov. 2019 frå www.jegvet.no

Oppvekstsektoren i Hallingdal

RUTINE VED VALD OG SEKSUELLE OVERGREP MOT BARN OG UNGE

Regionale ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS). (u.å). Avvergingsplikta er eit lovpålagd og individuelt ansvar for å hindre alvorlege vald- og seksuallovbrot. På plikt.no får du hjelp til korleis du skal handle. Henta 22.nov. 2019 frå www.plikt.no

Stine Sofie stiftelsen. (2011). *Jeg vil vite* (Nettside om vold og seksuelle overgrep laget for barn og voksne). Henta 22.nov. 2019 frå <http://www.jegvilvite.no>

Støttesenter mot incest og seksuelle overgrep (SMISO). Tromsø – tlf. 77 65 20 44, Oslo – tlf. 23 31 46 50. Henta 22.nov. 2019 frå www.smiso.no. SMISO kan tilby eit opplegg for barn som heiter «hjertesamling».

Utdannings- og forskningsdepartementet, Barne- og familiedepartementet. (2002). *Mistanke om ansattes seksuelle overgrep mot barn – Veileder for utarbeidelse av plan for krisehåndtering*. Oslo: Departementet

Aasland, Margrethe Wiede. (2015). *Barna og seksualiteten*. Oslo: Cappelen Damm

Aasland, Margrethe Wiede. (2018). «...Si det til noen...» *En bok om seksuelle overgrep mot barn og unge*. Oslo: Cappelen Damm

Barnebøker:

Dahle, G. Nyhus, S. (2000). *Bak Mumme bor Moni*. Oslo: Cappelen Damm

Dahle, G. & Nyhus, S. (2003). *Sinna Mann*. Oslo: Cappelen Damm

Dahle, G. & Nyhus, S. (2016). *Blekkspruten*. Oslo: Cappelen Damm

Rygg, E. (2004). *Jeg sa ikke kom inn*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag

Aasland, M.W. & Rygg, E. (2009). *Jeg er meg! Min meg*. Oslo: Høyskoleforlaget

Filmar:

Borgen, G. & Eskedal, J. (2009). *Hjemme verst* (om overgrep og det å overleve). [DVD] Norge: Cynergi DA. Filmen kan sjåast her: <https://vimeo.com/24814828>. Filmen kan ein bestille gratis frå www.nkvts.no

Dahle, G. & Nyhus, S. (2009). *Sinna mann* (om familievald).[Kortfilm]. Henta 22.nov. frå <http://nrksuper.no/super/megafon/sinna-mann/> eller <http://www.filmarkivet.no/film/details.aspx?filmid=400198>. Kan bli kjøpt på: <http://filmarkivet.no>. eller www.nfi.no

Regel for barn:

Gode hemmeligheter kan dere dele med hverandre.

Vonde hemmeligheter **må** dere snakke med voksne om.